

החבר המ"מ

מעוזבנו של מפקד עברי צעיר, אשר נפל בקרב עם כנופיה בסביבת חלוצה, בנגב. דבריו, המובאים כאן בעקבות הקטעים מפרי עטו של קול. מרשל (ראה לעיל) מכון-נים להוסיף על ציוני-הדרך למפקד המתחיל. הרהוריו אלה כבר נתפרסמו בהודמנויות קודמות, אך ראויים הם, לגופם, לעיון מחדש על-ידי בוני כוח-המגן העברי.

הודעות, שאלות, כדי למסור או לקבל מכת-בים. בנקודה זו כדאי להעיר שהצנזורה — ויהיה יחסינו אליה כא-שר יהיה — משמשת אמצעי מצוין לכל מ"מ חדש להכרת אנשיו. אני יודע ששאלת היחסים עם אנשי המחלקה הגנה אחת הדאגות המדאיות כל מ"מ בסתר לבו. הוא

שמע אמנם כמה הרצאות על נושא זה בקורס המ"מים, אולי גם קרא משהו בשאלות אלה בעלון והרי הוא מתחבט בשאלת השיטה הטובה שיבחר לעצמו בהתנהגותו עם חניכיו. למעשה הדבר איננו מורכב כלל: היחס צריך להיות פשוט, חברי ובלתי אמצעי. אני משוכנע שהרוב המכריע מבין המ"מים, מוכשר ויכול להתייחס כך אל אנשיו, כי אחרת לא היה הפיקוד מטיל עליהם את תפקיד המפקד. אשר לשאלת „המרחק“ (דיסטאנץ, בלע"ז) המעסיקה כל מ"מ צעיר בשורותינו, הרי לרוב הוא נוצר על ידי החניכים עצמם הנותנים כמעט לכל מ"מ חדש את „מפרעת האמון“ הדרושה לו בזמן הראשון. הופעתו הנאה של המ"מ במפקד ובחדר המטה המסודר (יש להמנע מלהשתמש בו כחדר מגורים) מספיקים בהחלט כדי ליצור אצל כל טוראי, גם כשאנינו מן ה„צנחנים“ (*), איזו שהיא „יראת כבוד“ הפוטר את המ"מ מהחשש שמא יגש אליו אחד החניכים, יטפח לו על כתפו, ויזמינו לסחוב יחד ענבים בכרם או ללכת בצוותא ל„לייבוש“... הדבר החשוב ביותר בפגישה עם החניכים הוא לדעת לראות בכל פיקוד את האדם והחבר לעיון ואז, בטוח אני, שגם הטוראי ידע להתייחס אל מפקדו בצורה הנכונה. יש להילחם בספיחים שצצו בזמן האחרון בקצות מחנה המ"מים שלנו, המתבטאים בהטלת פחד מיותר על ידי שימוש בסממנים שאולים מצבאות זרים, כגון: השארת החניך בעמידת „דום“ בשעה שהוא מתייבץ בפני מפקדו והלה עושה את עצמו כאילו הוא טרוד ואיננו מרגיש בו. ואחר-כך נותן בו המפקד מבט ממושך „החודר כליות. בטן ולב“ על מנת להרשות לו בסופו של דבר לעבור למצב „נוח“. זה מצד אחד, ומצד שני: התייחסות מופרזת (* שיגרת-לשון לסירונים „ירוקים“.

בימים אלה (תש"ד) מלאו שלוש שנים לקיום מחנות המגוייסיים. במשך תקופה זאת עברו משברים רבים על מחנותינו, החל מעצם המעבר מגיוס זמני לשם פעולה מיוחדת, לגיוס קבוע במשטר של עבודה ואימונים, וגמור בשינוי יסודי בהרכב אנשי החטיבה מבחינת הגיל והמוצא, גיוסן של ההכשרות והבעיות הקשורות בכל אלה. התפתחות זו, אשר אמנם לא עמדה עדיין במבחן הפעולה, הרי לכל הדעות גרמה לגידולה של החטיבה, להגברת יציבותה ולהרמת דרגת האימונים בתוכה. חלק לא קטן מהישגים אלה יש לזקוף על חשבון אותו חבר, ההופך כיום כמעט לאלמוני בתוכנו, שנשא את המשא הזה יותר מכל בעל-דרגה פיקודית אחרת: כוונתי, למפקד המחלקה.

ההנחה שברצוני לצאת ממנה בבואי להעריך את תפקיד המ"מ בחטיבתנו היא שהאחריות המוטלת עליו נוגעת בכל שטחי החיים של המחנה: בעבודה, באימונים, בפעולות ההסברה והתרבות, ביחסים עם המשק ובעמדתם של המ"מים. מערכת תפקידיו משתרעת על שטחים הרבה יותר רחבים מאשר ניתן לכלול במסגרת של פקודות-קבע איזה שהן. אני מוצא לנחוץ להדגיש את הדבר, כי כל חבר בתוכנו המגיע לדרגת מפקד-מחנה מופתע מאוד בהתקלו בריבוי התפקידים המוטלים עליו, אף על פי שאין הוא בבחינת „צנחן“ בחטיבה וחי בה לפחות במשך שנה בתפקיד מ"מ. בדרך כלל תפקידיו חורגים במידה רבה מעבר לאימון המחלקה וניהולה בקרב, כפי שלמד בקורס מ"מים שממנו חזר זה עתה. הגדרתי את הזמן כ„יקר“ מפני שהזמן הראשון הוא בהרבה מקרים הקובע ביותר ביחס להצלחת המפקד בתפקידו.

בין המ"מ לאנשיו

פגישתו הראשונה עם פרטים מבין אנשי מחלקתו — בשעות הקבלה במטהו אחרי המיפקד ולפני ארוחת הערב, כפי שנהוג הדבר ברוב המחנות. יש לחשוב שהחל מהערב הראשון יחלו להופיע לפניו חברים שונים בבקשות,

ונסיון המ"מ להתאים את עצמו לדרגת חניכיו על מנת לרכוש את ידידותם. סופן של שתי השיטות גם יחד לערער את יחס הכבוד למ"מ מצד חניכיו.

יש ובין הנקראים למטה-המחנה נמצאים חניכים הנקראים לבירור בעוון עבירה מסוימת, כגון: איחור בכיבוי אורות, התנהגות "שמחה" יתר על המידה בשעת אימונים, התעללות בחבר חלש (זאת היא הופעה די-שכיחה, בעיקר במחלקות של "צנחנים", ועל המ"מ להילחם בה בעצמו כל זמן שהחברה במחלקה לא נתגבשה במידה מספקת כדי להוקיע מעשים כאלה בעצמה) ועוד עבירות שונות. כך מופיעה בפני המ"מ בעיית העונש. מכיון שמסגרת המאמר אינה מרשה לי להרחיב את הדיבור בנושא זה, ברצוני להסתפק בכמה הערות, ואלו הן: (א) מטרתנו איננה העונש אלא חיסול ההופעה השלילית, והכרת "הפושע" בשגירתו הודות להסברה מתאימה, גם אם יש צורך להסביר זאת למחלקה כולה. (ב) אינני מתעלם מן הצורך להשתמש במקרים חמורים גם באמצעי עונש, אבל אז חשוב שיהיה מתאים וקולע. למשל, בעד איחור בלתי-מוצדק מחופש: קיצוץ או ביטול החופש הבא, תוך הדגשת הנזק שאיחור כזה גורם למחלקה כולה. ולא להשתמש, למשל, בעונש של "מעצר בית" המתאים יותר למקרים חמורים של איחור בכיבוי אורות. (ג) אין להעניש בשום אופן בשלילת אימונים או בעבודה נוספת. כמורכב יש להימנע מכל עונש שיש בו כדי להשפיל את רוחו של אדם, כמו למשל במקרים שהייתי עד להם לא פעם, כשאחד החניכים צווה לשטוף את הרצפה בחדר המגורים של המ"מ (אני שמח לציין שהמ"מ הכיר בטעותו וחזר בו מן ההוראה עוד לפני שהעונש בוצע). חשוב שהמ"מ ידע כי אין ריבוי העונשים מעיד לטובת המחלקה ולא לטובת המ"מ. וכשאק להמנע מעונש צריך להזהר שמתוך רצון לשבור את סרבנותו של החניך לא לשבור גם את רוחו. אין אנו רוצים באנשים שבורים, ולכן עלינו להזהר מאוד בפרשה זו פן "נשפוך את התינוק יחד עם המים".

בסיכום אפשר לומר שביחסים בין המ"מ והחניך ניתן לקבוע כלל פשוט למדי: על המ"מ להופיע בעיני החניך כמו שהוא, כאדם. ועליו להשתדל שגם החניך יופיע לפניו כזה, ואם התנאים שבהם הונך הפקוד וגדל גרמו לכך שיכסה את הגרעין האנושי שבו בקליפה של גסות מופרזת או בנימוסיות נכונה — יש לסלק את הקליפה ולחשוף את מהותו האמיתית של החבר.

המ"מ והחברה במחנה

באחד הפרקים הקודמים נגעתי בשאלת יחסי המ"מ וחניכיו, אולם אין לראות במחלקה רק את הפרטים, אנו צריכים להיות מעוניינים להפכם לגוף אחיד. באותה

מידה שלא נוכל לאמן חייל בלי שנקנה לו יחד עם ידיעותיו הצבאיות גם ערכים אנושיים, באותה מידה עצמה יכולתה של המחלקה לפעול בימי מבחן (וזה כולל לא רק פעולה קרבית, אלא גם את עצם היכולת לקיים את המסגרת תוך רדיפות חיצוניות ותנאים קשים ביותר) יהיה מפקפק במידה רבה אם לא נדע לגבשה ליחידה חברתית מלוכדת. לכן מטרת המ"מ בשטח הפעולה החברתית במחלקה צריכה להיות להפוך את הטוראים הבודדים לחברה מלוכדת, ע"י טיפוח קשרי רעות ועל יסוד גילוי רגש אחריות לקיום תנועת ההגנה בכלל והחטיבה בפרט.

זאת היא המטרה אשר המ"מ חייב להציג לעצמו. אולם חשובים גם האמצעים. אחד החשובים שבהם הוא מסירת אינפורמציה קבועה על הנעשה בעולם הגדול ובעולמה הקטן של החטיבה או הפלוגה שאליה משתייכת המחלקה. אינפורמציה זו (לדעתי צריכה היא להימסר בערך אחת לשבועיים) צריכה להינתן בצורה שתעורר את החברים למחשבה, לשאלות ותגובות, וליצור את ההרגשה שיש סיכוי שיתחשבו בהערותיהם של החברים ולו גם במידת-מה. מסיבה זאת רואה אני חשיבות מיוחדת לאינפורמציה על הנעשה בשטחים הקרובים לחברים, כלומר, על הנעשה בפלוגה ובמחלקה. (סיכומי מסעות, דו"ח על האימונים שעברו, תכניות לתקופת האימונים הקרובה וכדומה).

האמצעי השני לליכוד המחנה הוא ארגון הפעולה התרבותית-המסודרת. לא אכנס בפרטים ואסתפק רק בציון האפשרויות בשטח זה בראשי פרקים: חדר קריאה נקי ומסודר, ספריה מחלקתית, ארגון מסיבות, הרצאות על נושאים הקשורים בעניינינו (גם על חשבון האימונים!) וכו'.

חשיבות רבה נודעת לעובדה שהפעולה התרבותית תתנהל, עד כמה שאפשר, על ידי החברים עצמם, בפיקוח המ"מ או אחד המ"מ. ועדת התרבות הנבחרת על ידי המחלקה כולה צריכה להיות למוסד קבוע המתכנס לעתים מזומנות, ואותו דבר צריך להיאמר על שיחת המחלקה שבה יש מקום מלבד לאינפורמציה גם לבירור בעיות שונות המתעוררות בין חברי המחלקה, בעיות של יחסים עם המקום, טענות בעבודה, ציון מקרים מסויימים הראויים לגנאי או לשבח וכדומה.

אנו חייבים לזכור שהיותנו יחידת מתנדבים העלולה לרדת ביום מן הימים למחתרת עמוקה הרבה יותר מזו שבה אנו נתונים כיום, מחייב אותנו לחנך את כל חברינו לאחריות המשך קיומה של החטיבה, כי בבוא שעת המבחן לא תמיד יוכל להיות המפקד בכל מקום, ומי יודע אם לא יצטרכו להתגלות כוחות צעירים מבין החברים עצמם שידעו להרים את המשא בימים הקשים.